

ॐ

॥ इन्द्राय-स्वाहा ॥

ॐ

रचयिता

पंडित ओगेटि परीक्षित् शर्मा, एम्. ए.

ॐ

॥ इन्द्राय-स्वाहा ॥

ॐ

रचयिता

पंडित ओगेटि परीक्षित् शर्मा, एम्. ए.

प्रकाशकः —

ओगेटि अच्युतराम शास्त्री, एम्.ए.

पुस्तक प्राप्तिस्थलम् :—

पं. ओगेटि परीक्षित शर्मा, एम्.ए.,

जि ७, शिवकीर्ति, घोरपडी,

पुणे ४११ ००१.

महाराष्ट्र (भारत)

सर्वाधिकारः :—

प्रकाशकायत्ताः

मुद्रकः :—

मे. शंकरराव राजहंस आणि कंपनी

२०३८, जान महंमद स्ट्रीट, पुणे ४११ ००१.

महाराष्ट्र (भारत)

॥ इन्द्राय-स्वाहा ॥

सर्वं भूतेषु तल्लीनं । सृष्टिस्थिति लयालयम् ।
सौरमहः सदा भक्त्या । वन्दे चैतन्यकं महत् ॥

(नान्यन्ते)

सूत्रधारः — तत्र भवन्तः रसिकाः कलाभिमानिनः अद्य वयं इन्द्राय-स्वाहा
नाम नाटकं प्रदर्शयितुं समुत्सुकास्मः ।

नटी — (प्रविश्य) आर्य ! नाटक प्रदर्शनार्थं रङ्गमञ्चः दथोचितं यथोक्तं
समलङ्कृतः विद्यते । समारम्भोऽयं उपक्रम्यताम् ।

सूत्रधारः — तिष्ठतावत् किञ्चित् कालं ।

नटी — किमर्थं विलम्ब्यते ।

सूत्रधारः — प्रथमतः कविपरिचयः कर्तव्यः ।

नटी — सविस्तरं कथय ।

सूत्रधारः — अयं कविः सर्गतोमुख साहित्यसृष्टिं विधाय विंशतितम शताब्दे
गीर्वाणभारतीं प्रजाभारतीं चक्रे ।

नटी — कथमयं प्राचीन कथावस्तु केवलं विलिखितवान् ।

सूत्रधारः — अस्ति कारणम् । यतः ।

प्राचीनं शाश्वतं सत्यं । नवीनं हृदयङ्गमम् ।

ततः प्राच्य कथावस्तु । नावीन्ये रचितं प्रियम् ॥

नटी — अयं कविः प्राचीननवीनसङ्गमं कृतवान् किं ?

सूत्रधारः — अयं प्राचीन नवीन साम्प्रदाय मेळने सेतुरूपः जातः । अयं भारतीय परम्परार्चकः, संस्कृत भाषाभिमानि च ।

नटी — अस्मिन् सर्गसंकरं त्रिंशत्तितमे शताब्दे पद्मपत्र स्थितवारिविन्दुरिति जीवनं यायन् गीर्वाणवाणीसेवारतो जातः अयं कविः । तस्मादहं बहु प्रमुदितासि कर्तव्यमादिश्यतां देवः ।

सूत्रधारः — रसिकान् प्रतोषयितुं किञ्चित् गीयताम् ।

नटी — आर्य । एतत् गायनस्य स्थानं भवति ।

सूत्रधारः — हञ्जे । त्वं न जानासि । अयमेव योग्यः कालः यतः प्रत्युपवनाड्कुराः मन्दं मन्दं प्रवहन्ति ।

नटी — अधुना सूर्यपुत्रः कर्णः प्रसुप्तः अस्ति । तस्मात् अयं कालः योग्यः नहि । मदीयगानेन तस्य निद्राभङ्गः भविष्यति ।

सूत्रधारः — प्रिये अयमेव पवित्रकालः यतः कर्णस्य पिता लोकचक्षुः सप्ततुरग रथाधिष्ठितः लोकं पवितुं समायाति ।

नटी — हां सत्यमेव । कं विषयमुद्दिश्य केन रागेण गातव्यम् ?

सूत्रधारः — भूपाल रागे कर्णं प्रबोधयन्ती सूर्यं स्तुवन्ती गायस्य ।

नटी — शृण्वन्तु भवन्तः ।

निद्रोत्थिताः सर्वदिशश्च सूर्यं । विलोक्य सप्ताश्व रथोपरिस्थम् ।

महोज्ज्वलैः तस्य हिरण्यरुग्भिः । प्रक्षालिताः भान्ति तनुप्रकाशैः ॥

सूत्रधारः — अहो ते कविता सौन्दर्यं गान माधुर्यं च अपरूपं अद्वितीयं भवतः ।

नटी — आर्य । सूर्यः क्षिप्रं विसर्गति गगनमण्डलं एहि करणीयेषु मा भवेत् । (इति गच्छतः)

(शय्यायां कर्णः स्वपिति सूर्यः तस्य पादसन्निधौ तिष्ठति)

कर्णः — (ससंभ्रमं उत्थाय अक्षिणी प्रमार्ज्य) कोऽस्ति भवान् ।

सूर्यः — अहं आदित्योऽस्मि ।

कर्णः — (सहसोत्थाय) भगवन् ज्योतिषांपते अभिवादयेऽहम् । (इति नमस्करोति । उपविष्टुं पीठं ददाति सूर्यः उपविशति)

नमस्ते देवदेवेश । कर्मसाक्षी त्रयीतनो ।

किमर्थमागतोसित्वं । नाकलोकात् प्रियं भण ॥

सूर्यः — (विहस्य अपि कुशलं ते ।

कर्णः — अयि तेजस्विन् । आरोग्यक्षेम कल्याण कारकेण भवता सर्ग लोकोऽयं चाल्यते पावनं क्रियते । अनामयं किमुत मद्दिषये ।

सूर्यः — कर्ण ! त्वं न जानासि ममागमन कारणम् ।

कर्णः — भगवन् । महौजसां युष्मादृशानां भावना, अस्मादृशानां लौकिकानां कथमनुमेया भवति)

सूर्यः — हृद्गत भावनां प्रकटयितुमेव समागतोऽस्मि ।

कर्णः — अहं सन्नद्धोऽस्मि कथयतु भवान् ।

सूर्यः — कर्ण । शृणु ते जन्मरहस्यम् ।

कर्णः — जन्म सहजं भवति । रहस्यं किं विद्यतेऽत्र ।

सूर्यः — अस्ति ।

कर्णः — लौकिकानां अविदितं अलौकिकानां विदितं भवति ।

सूर्यः — कर्ण शृणु, त्वं मे सुतः असि ।

कर्णः — अहं, कथं तव सुतः, महाभाग ।

सूर्यः — कर्ण ! सौहृदादहं ब्रवीमि शृणु ।

कर्णः — अवहितोऽस्मि भगवन् ।

सूर्यः — एकदा दुर्वासाः कुन्तिभोज गृहं समायातः ।

कर्णः — परिव्राजकानां अयं सहजः ।

सूर्यः — भोजकन्या कुन्ती दुर्वास संभक्त्या पूजयामास ।

कर्णः — भारतीयानां विशेषतः स्त्रीणां मुनिपूजनं योग्यः । ततस्ततः ।

सूर्यः — स मुनिः तुष्टः तस्यै सूर्यमन्त्रं उपदिष्टवान् ।

कर्णः — साधुकृतम् । ततस्ततः ।

सूर्यः — गङ्गायां स्नास्यन्ती कुन्तीकन्या चापल्यात् अरुण गभस्तिविम्बं प्रार्थयामास । तेन मन्त्रोच्चारणेन अहं तस्याः सकाशं समागतः आसम् ।

कर्णः — ततस्ततः ।

सूर्यः — तदा तस्यै पुत्रदानमकरवम् । स एव पुत्रः त्वं मदीयः ।

कर्णः — भगवन् । त्वदीय वदनारविन्दात् निसृतां छन्दोमयीं वाणीं श्रुत्वा मे भवत्याश्चर्यम् ।

सूर्यः — सर्वमेतन् सत्यम् । तस्मात् त्वं कानीनः ।

कर्णः — भगवन् । ज्ञातमधुना मया मे जन्मवृत्तान्तविशेषः । अधुनात्रागमनं प्रयोजनं किम् ।

सूर्यः — शृणु । पुत्रप्रेम्णा कथयामि ।

कर्णः — निवेदयतु भवान् ।

सूर्यः — शक्रः त्वां वञ्चयितुं समागमिष्यति ।

कर्णः — मां वञ्चयितुं ? मां वञ्चयित्वा शक्रः किं प्राप्स्यति ।

सूर्यः — शृणु !

उपयास्यति शक्रस्त्वां । पाण्डवानां हितेप्सया ।

ब्राह्मणच्छद्मना प्राप्तुं । भवतः कर्णकुण्डलौ ॥

कर्णः — शक्रः मां याचितुं कर्णकुण्डलौ आगच्छति ?

सूर्यः — हां शक्रः ।

कर्णः — अहो मे भाग्यम् ।

सूर्यः — तथा मावद त्वं न जानासि ।

कर्णः — एतत् मे भाग्यं जानामि ।

सूर्यः — एतत् ते भाग्यं नहि ।

कर्णः — कथं नहि

सूर्यः — एतत् ते दीर्घ्यग्यं अस्ति ।

कर्णः — कथम् ।

सूर्यः — कर्ण । ते दीर्घ्यं त्वं न जानासि ।

कर्णः — किं तत् दीर्घ्यम् ।

सूर्यः — त्वं तव दानगुणेन मृत्युं क्रीणासि

कर्णः — तत् कथम् ।

सूर्यः — शृणु ।

तवशीलं विदितं सर्वैः । याचसे नत्वं कदापि च ।

किन्तु त्वं भिक्षितः सद्भिः । ददास्येव सदा प्रियम् ॥

एवंविधं त्वां ज्ञात्वा, स्वयं पाकशासनः

कुण्डलार्थाय कवचं चैव भिक्षितुं आगन्ता ।

कर्णः — यदि एतत् सत्यं भवति तर्हि ।

धन्योऽस्मि जातः खलु भूतलेस्मिन् । सान्तत्य दानेन महीसुराणाम् ।

क्रीणामि सत्यं बहुपुण्य राशिं । अतः प्रियं किं भवतीह देव ॥

भगवन् लोके याचनं दानं च सहजाती । तौ अन्योन्याश्रयौ भवतः ।

सूर्यः — तस्मादहं वच्मि त्वया तस्मै प्रयाचनाय कुण्डले न देये ।

कर्णः — किमस्ति दोषः अत्र ।

सूर्यः — विद्यतेऽत्र दोषः । तात कुण्डलार्थे ब्रुवन् । अन्यैः बहुविधैः

वित्तैः त्वां शक्रः विमोहयिष्यति । त्वचा सः निवार्यः ।

कर्णः — ततस्ततः ।

सूर्यः — रत्नैः स्त्रीभिः स्तथागोभिः । बहुधैः सकलैर्धनैः ।
कुण्डलेप्सुः समायाति । कर्णं त्वां मघवा ध्रुवम् ॥

कर्णः — ततस्ततः ।

सूर्यः — यदि दास्यसि कर्णं त्वं । सहजे कुण्डले शुभे ।
क्षीणायुः सपदंगत्वा । मृत्योर्वशमवाप्स्यसि ॥

कर्णः — आश्चर्यमेतत् ।

सूर्यः — कर्णं कवचं कुण्डलाशयां समायुक्तः त्वं रणे अरीणां अवध्यः
भविष्यसि । मम वचः विद्धि ।

कर्णः — किं कर्तव्यम् ।

सूर्यः — तस्यात् कर्णं ते जीवितम् प्रियं चेत् तत् जीवितं त्वया रक्ष्यम् ।

कर्णः — भगवन् सूर्य । अहं ते प्रियः अस्मि । किन्तु अस्मात् व्रतात् न
निवार्यः अहं । इदं मे भाग्यं जानामि ।

अतः परं नास्ति बृहत्तमं भुवि । यतः स्वयं सो मघवाभ्युपेत्य मां ।
लघुश्च भूत्वा मम सन्निधौ प्रियं । नतो हिरया वस्तुचयं प्रयाचते ॥

सूर्यः — पुत्र, एवं मा भण ।

कर्णः — भगवन् अनेन जीवितेन लोके कीर्तिं वृणोमि ।

सूर्यः — कीर्तिमान् लोके किं अश्नुते ।

कर्णः — भगवन् । कीर्तिमान् स्वर्गं अश्नुते । हीनकीर्तिः नश्यति ।
कीर्तिः मातृवत् लोके पुरुषं संजीवयति । नरस्य कीर्तिः आयुः । कीर्तिः
परलोके पुरुषस्य परायणं भवति ।

सूर्यः — कीर्त्या ते किं भवति ।

कर्णः — कीर्तिः आयुर्विर्वाधिनी भवति । तस्मादहं शरीरजे ब्राह्मणेश्वर्य

इन्द्राय-स्वाहा

दत्त्वा शाश्वतीं कीर्तिं प्राप्स्यामि ।

जित्वा परान् गर्वपरान् प्रकामं । हुत्वा शरीरं परवीरयुद्धे ।
प्राप्स्यामि लोके विमलां प्रसिद्धिं । आचन्द्र तारार्कमनन्य कीर्तिम् ॥

जीवितेनापि मे कीर्तिः रक्ष्या । तत् मे व्रतं विद्धि । अहं मघवते भिक्षां दत्त्वा
देवलोके परां गतिं गमिष्यामि ।

सूर्यः — (स्मितं कृत्वा) कर्णं । कीर्तिः पुरुषस्य जीवित साध्वी
भवति । मृतस्य कीर्त्या किं कार्यम् । मृतः कीर्तिं न जानीते । जीवन् कीर्तिं
न समश्नुते । मृतस्य मर्त्यस्य कीर्तिः गातायुषः माला इव भाति ।

कर्तव्यः परमो धर्मः । धर्मान्नान्योऽस्ति भूतले ।

कानीन त्वं विजानीहि । काकीर्तिः किन्तु शाश्वतम् ॥

कर्णः — भगवन् त्वं मां विलोभयसि भवदीय मायावादेन ।

सूर्यः — कर्णं न विलोभयामि । किन्तु सत्यं कथयामि ।

कर्णः — अहमपि सत्यं कथयामि मार्ताण्ड ।

सूर्यः — कन्यकाजात । अत्र विद्यते किञ्चित् देवनिर्मितम् । देवगृहं
त्वया ज्ञातुं न शक्यं । तस्मात् ते गृहं नाख्यामि । तत् भवान् काले वेत्स्यति ।

कर्णः — भगवन् । भवान् सर्वशक्तिमान् । किं एवं ब्रवीति ।

सूर्यः — महाद्युते । त्वं कुण्डलाभ्यां शोभसे । भिक्षिते वज्रपाणौ ते
कुण्डलो न दातव्यौ । कर्ण, पुरंदरस्य बुद्धिं त्वं अपनुद ।

कर्णः — एवं करणं न मे शक्यं भवति ।

सूर्यः — त्वं नित्यं सव्यसाचिना स्पर्धसे । इह युधि शूरः सव्यसाची
त्वया समेष्ट्यति ।

कर्णः — युधि कवच कुण्डलैः किं प्रयोजनम् ।

सूर्यः — कवच कुण्डलैः किं प्रयोजनं इति ब्रूते शृणु ।

कुण्डलान्वित वीरं त्वां । इन्द्रोवा फल्गुनोऽपिवा ।
नशक्तो युधि जेतुं च । तस्मात् देयौ नते सुत ॥

मे हित वाक्यान्वेतानि त्वं शृणु ।

कर्णः — तिरमांशो । मां त्वं रक्षितुं प्रयतसे । नकापि भीतिः विद्यते मे ।

रणेऽर्जुनं विजेष्यामि । भीतिर्नास्ति ममाहवात् ।
बिभ्येहं अनृतान्नित्यं । किन्तु मृत्योर्नहि प्रभो ।

सूर्यः — भवान् अरीन् कथं जेष्यति ।

कर्णः — भवान् न जानाति । ममास्ति खलु महत् अस्त्रवलं यत्
उपात्तं द्रोणात् जामदग्न्याच्च । इद्रं अनृजानौहि सुरश्रेष्ठ । भिक्षिते
वज्रपाणौ आत्मनः जोवितमपि दद्यां इदं ममव्रतम् ।

सूर्यः — कर्ण । त्वं मम वाक्यं तृणो करोषि । तत् सर्वथा सत्यं भाति ।
यतः ।

सं गप्ते मृत्यु कालेतु । बुद्धिनाशो भविष्यति ।
हितमप्यहितं भाति । मित्रं शत्रुर्भवत्यहो ॥

तात ! यदि वज्रिणे कुण्डले ददासि त्वं युद्धे अर्जुनेन अवश्यं विनाशं प्रापितः
भविष्यसि । तदर्थमेव दानवसूदनः ते कुण्डले जिहीर्षति । यदि त्वं कुण्डले
वर्म दास्यसि तर्हि अमित्रं निर्वहिणीं शक्तिं अमोघां मे देहोति पुरंदरं
अभ्यर्थय । एनं उपायं ते कथयाम्यहम् ।

कर्णः — साधूक्तं भवता भगवन् ।

सूर्यः — एतादृशेन भावेन । यदि त्वं कर्णकुण्डले ।

दद्याः शक्राय युद्धेऽस्मिन् । तथा शत्रून् हनिष्यसि ॥

कर्णः — अभिवादये गभस्तिमान् ।

सूर्यः — भद्रं ते भवतु । (इति गच्छति)

कर्णः — (आत्मगतम्) इन्द्राय कवचकुण्डलानि दत्वा तस्मात् शक्तिं
प्राप्य तथा अर्जुनं हनिष्यामि (इतिगच्छति)

(यवनिकापतति)

द्वितीयं दृश्यम्

(एकाकी शय्यायां उपविश्य आत्मगतम्)

कर्णः — अहो लोकवान्धवः भगवान् सूर्यः पुत्रप्रेम्ना मे समक्षं समागत्य सर्वं सविस्तरं उपदिष्टवान् । धर्मस्तु बलवत्तरः । देशप्रतिष्ठा गौरवश्च धर्मे प्रतिष्ठितौ । यदि महारथिनः धर्मभ्रष्टं कुर्युः तर्हि भव्य भारतं अस्मान् विनिन्दिष्यति । तत् अयोग्यं भवति । वयं मर्तारः किन्तु देशप्रतिष्ठा शाश्वती भवति । स्वार्थाय देशगौरवं नाशयितुं अहमसमर्थः । धर्माद्भिन्ने न कर्तव्यं इति कृत निश्चयोऽहं । त्यागेन यशस्वी भवेयम् । त्यागेन अनश्वररूपां कीर्तिं लभेयम् । कः कोऽत्र भोः । (इति आह्वयति)

प्रतीहारी — (शस्त्रकटिः प्रविश्य) अहमस्मि आज्ञापयतु महाराज । (इति

नतमस्तकः भवति)

कर्णः — मे सारथिं शल्यं आह्वय ।

प्रतीहारी — यथाज्ञापयति भवान् । (इति नत्वा गच्छति ततः प्रविशति

शल्यः)

शल्यः — महाराज नमांसि । (इति नमस्करोति)

कर्णः — एहि सारथे । उपविश । (इति पीठं ददाति । शल्यः उपविशति

पीठे)

शल्यः — महाराज ? को विशेषः विद्यते, अद्य प्रभाते केवलं आहूतोऽस्मि ।

कर्णः — अस्ति विशेषः ।

शल्यः — कथयतु ।

कर्णः — शृणु ।

शल्यः — अवहितोऽस्मि ।

कर्णः — अद्य प्रभाते अधुना भगवान् सूर्यः मे समक्षं समागत्य जन्मरहस्यं कथयित्वा गतवान् ।

शल्यः — अप्यस्ति जन्मविशेषः ?

कर्णः — अस्ति ।

शल्यः — महापुरुषास्सर्वे विशेष जन्मानः ।

कर्णः — सत्यमेव सर्वोऽपि जानाति जन्मनाऽहं कवचकुण्डलैः समन्वित इति ।

शल्यः — सर्वोऽपि जानाति ।

कर्णः — कवचकुण्डलौ मम जीवन रक्षकौ इति सूर्येण प्रबोधितः ।

शल्यः — विषयमेनं श्रुत्वा मे महदानन्दं भवति यतः भवान् शस्त्रास्त्र संपद परिभूषितः, अपिच जीवन रक्षकैः कवचकुण्डलैः परिपूर्णः इति ।

कर्णः — सत्यं ब्रवीति भवान् । जामदग्न्यात् बहु शस्त्रसम्पदं प्राप्तोऽस्मि, द्रोणाचार्य शिष्यत्वे बहु शस्त्रसम्पदं प्राप्तवानस्मि ।

शल्यः — भवान् अधुना पाण्डव जेता भविष्यति ।

कर्णः — नास्ति संशयलेशः । अहं त्वदीय सारथ्येन मम शस्त्रास्त्र बलेन अमृष्यः कवचकुण्डलैः अवश्यं पाण्डव जेता भविष्यामि ।

शल्यः — वयं भद्राणि द्रक्ष्यामः ।

कर्णः — अहं मे आप्त मित्राय सुयोधनचक्रवर्तिने समस्त धरावल्यं जित्वा उपायनमिव दास्यामि ।

शल्यः — महाराज ! प्रफुल्लितेयं भावना । भवतां मनोरथसिद्धिः अवश्यं भविता । कुशवृद्धः पितामहः तथा शरतल्पगतः अभूत् । गुरुः द्रोणः तथा व्यापादितः एतावत्पर्यन्तं महाभारत युद्धे पञ्चदश दिवसाः व्यतीताः भीष्मद्रोणे सेनाधिपत्ये । तदनन्तरं योग्यः सेनाधिपतिः भवानेव ।

कर्णः — शल्य । तव सारथ्येन मम शस्त्रास्त्र सम्पदा यत् भीष्मद्रोणाभ्यां साधितं तदहं साधयिष्यामि ।

शल्यः — भवान् अवश्यं साधयिष्यति ।

कर्णः — मे मित्रं सुयोधनः समस्त धरातलस्य शासकः भविष्यति । बहुकालं नन्तरं मे अनुकूलः समयः सम्प्राप्तः ।

शल्यः — अवश्यं भवान् पाण्डवजेता भविता ।

कर्णः — अहं एतावत्पर्यन्तं मम त्यागेन दानेन लोकप्रसिद्धः अभवम् । इतः परं अयं कर्णः अर्जुनं जेता इति प्रख्यातिं प्राप्स्यति ।

शल्यः — भवतः वदनारविन्दात् प्रसृतं वाक्चयं श्रुत्वा अहं प्रफुल्लितः भवामि ।

कर्णः — अत्र विद्यते किञ्चित् अधर्मप्रवृत्तिः ।

शल्यः — केयं प्रवृत्तिः ।

कर्णः — मदीयं शस्त्रास्त्रबलं कवचकुण्डलानि विलोक्य शक्रः ईर्ष्यायुतः भूत्वा ब्राह्मणरूपे अभ्यर्थयितुं आगमिष्यति । त्वं तस्मै मायच्छ इति च जगाद भगवान् सूर्यः ।

शल्यः — भवान् मा यच्छतु ।

कर्णः — तत् कथं भविष्यति । यदि सः आगत्य ब्राह्मणवेषे मामभ्यर्थयति अवश्यं दातव्यं अस्ति ।

शल्यः — अहं वच्मि, भवान् विना च कवचकुण्डलानि अन्यत् दास्यमीति प्रार्थयतु ।

कर्णः — तथा कथनं कर्णस्य शोभां नावहति ।

शल्यः — असत्यभाषणं पापं न भवति ।

कर्णः — तथा मावद ।

शल्यः — प्राणावसानं समये असत्यभाषणं पापं न भवति इति शास्त्रप्रमाणम् ।

कर्णः — स्वार्थाय असत्यभाषणं पापमेव भवति ।

शल्यः — राजतन्त्रे पापकर्म किं पुण्यकर्म किम् ।

कर्णः — स्वार्थाय साधयित्वा जनाः चिरंजीविनः भविष्यन्ति किम् ।

शल्यः — नहि । किन्तु अन्ततः सर्वमपि शून्यं भवति ।

कर्णः — तस्मात् अकीर्तिकरं कर्तुं नोत्सहे ।

शल्यः — का कीर्तिः। का अकीर्तिः। द्वावपि दिवारात्र रूपौ। अत्रेयं आभासा-
केवलं। द्वावपि वस्तुतः अभिन्नौ।

कर्णः — शल्य त्वं न जानासि धर्मं। युद्धे अधर्मः अयोग्यः क्षत्रियस्य।

शल्यः — तर्हि भवान् कवचकुण्डलानि दिस्सति।

कर्णः — यदि वृत्रः ब्राह्मणरूपे आगत्य मे कवचकुण्डलानि अर्भ्यार्थयते,
तर्हि प्रत्याम्नायं अन्यत् दातुं प्रयतिष्ये। यदि हेटेन कवच कुण्डलानि पृच्छति तर्हि
तानि तस्मै दत्वा तस्मात् अमोघां शक्तिं प्राप्स्यामि।

शल्यः — तथा यदि क्रियते तर्हि पर्यवसानं सुखमयं भवति। अधुना भवान्
कौरवसेना समुद्रवेला परिपालन महामहीधरः अस्ति।

कर्णः — (सगर्वं) भवान् रथं सर्ज्जीकुरुष्व। गच्छ। अहं सन्नद्धोभूत्वा
आगच्छामि।

शल्यः — नमस्ते महारथ। शुभं भूयात्। (इति गच्छति)

कर्णः — (आत्मगतम्) अहं अधुना कौरवसेना समुद्रवेला परिपालन
महामहीधरः नरपतिः। मदीय सेनाधिपत्ये महाभारत संग्रामः कर्तव्यः इतः परम्।
यदि प्रथमतः अर्जुनं जेष्यामि तर्हि महाभारत युद्धं अवसितं प्रायं भविष्यति। भवतु
धर्मस्तु बलवत्तरः। यत् भाव्यं तत् भवति। कालाय तस्मै नमः। (इति गच्छति)

(यवनिका पतति)

* * *

तृतीयं दृश्यम्

(युद्ध संरम्भः भवति। पणवपटहकाहळशङ्खानां नादाः दिगन्तराळं
बधिरयन्ति। ततः प्रविशति सारथिना शल्येन सहितः महारथी कर्णः।
अश्वानां खुरनादाः शल्यस्य अश्वचोदन कण्ठरावाः श्रूयन्ते)

कर्णः — शल्य ! यत्र अर्जुनः तत्र मे रथं स्थापय ।

शल्यः — यथाज्ञापति भवान् ।

(नेपथ्ये)

(भवान् भिक्षां ददानु) (इति ब्राह्मणकण्ठ स्वरः श्रूयते)

कर्णः — कथमत्र संग्रामभूर्धन याचकस्याविर्भावः ।

ब्राह्मणः — (नेपथ्ये) महत्तरां भिक्षांयाचे ।

कर्णः — शल्य ! यत्र अर्जुनः अस्ति तत्र मे रथं स्थापय ।

शल्यः — यथाज्ञापयति भवान् ।

(ततः प्रविशति ब्राह्मणः)

ब्राह्मणः — अयि दानकर्ण महत्तरांभिक्षांयाचे ।

कर्णः — अयिभोः महाब्राह्मण स्वागतं ते ।

ब्राह्मणः — ते कीर्तिः आचन्द्र तारकं तिष्ठेत् ।

कर्णः — (आत्मगतं) कथमयं चिरंजीव इति न वदति । किमेपक्ष्यते भवता ।

ब्राह्मणः — कर्ण ! भवतः याचकाः किमपेक्षन्ते । (कर्णः रथादवतरति)

कर्णः — नमो भूदेवताय ब्राह्मणाय । स्वागतं ते ।

ब्राह्मणः — किं स्वागतं कथयति भवान्, ददानि इतिकथय ।

कर्णः — महा ब्राह्मण ! किं ददानि ते ।

ब्राह्मणः — ब्राह्मणाय किं देयं इति मा विचारय ।

कर्णः — हिरण्य कण्ठयः ।

ब्राह्मणः — नहि ।

कर्णः — प्रमदाः ।

ब्राह्मणः — कथं प्रमदाः ।

कर्णः — ग्रामान् ।

ब्राह्मणः — नाहं याचे ग्रामान् ।

कर्णः — नोचेत् गोकुलानि ।

ब्राह्मणः — एते ब्राह्मणस्य नोपयुक्ताः ।

कर्णः — किं ददानि ते निःशङ्कं कथय ।

ब्राह्मणः — प्रष्टुं मे र्सकोचः भवति ।

कर्णः — ब्राह्मण तत्कार्यमागत्य तत्क्रभाण्ड गोपनेन किं प्रयोजनम् ।

ब्राह्मणः — दाता याचक हृदयम् ज्ञात्वा यदि ददाति महानानन्दः भवति ।

कर्णः — किं ददानि मे प्राणान् ।

ब्राह्मणः — शान्तं पापं । (कर्णं पिधाय)

कर्णः — गृहाण दास्यामि ।

ब्राह्मणः — नहि । नहि ।

कर्णः — भूखण्डं ददानि ।

ब्राह्मणः — (त्वरया) हां देहि । (किञ्चित् विचार्य) मास्तु । मास्तु ।

कर्णः — रत्नखचित हेमाभरणानि ददानि ।

ब्राह्मणः — नहि ।

ब्राह्मणः — देहि मह्यं समुत्पाटय । कुण्डले सहजे तव ।

तदात्वं सत्यवान् भूयाः । ते कीर्तिः चन्द्रिका भवेत् ॥

कर्णः — विप्र । ते कामना महत्तमा अनूह्याच भाति ।

ब्राह्मणः — भवान् दाता । अहं प्रति गृहीता । दान समये ते हस्तः उपरि, ममहस्तः अथः भवति । तत् ते गौरवास्पदं भवति ।

कर्णः — विप्र ! ते वर्म सकुण्डलं न दास्यामि तुभ्यं अर्वाणि प्रमदाः गाश्च दास्यामि ।

ब्राह्मणः — विशां पते ! अन्तरेण सहजवर्मं कुण्डले नह्नान्यत् प्रवृणोऽमि ।

शल्यः — राजन् अयं ब्राह्मणः नहि । अत्याशापूरितः महाब्राह्मणः ।

कर्णः — तथा मावद ।

शल्यः — सत्यं ब्रवीमि । असंतुष्टो द्विजोनष्टः ।

ब्राह्मणः — अहं महाब्राह्मणः । मदीया कामना महती भवति ।

कर्णः — (विहस्य) विप्र सहजं वर्मं मे कुण्डलेच अमृतोद्भवे । तेनाहं अवध्योऽस्मि । ततः नैतत् जहाम्यहं । तस्मात् ब्राह्मण, मत्सकाशात् त्वं विशाल राज्यं प्रतिगृहीष्व । यतः ।

कुण्डलाभ्यां विमुक्तोऽहं । तेजोहीनो भवामि च ।

गमनीयो भविष्यामि । शत्रूणामाहवे द्विज ॥

ब्राह्मणः — भवान् महादाता । दानशूरः इति त्वामहं यशोयुतं समागतोऽस्मि । यदि भवान् दित्सति यत् याचितं तत् संगृह्य गच्छेयं । नोचेत् भवन्तं कलङ्किकं विधाय प्रतिविवृतः भवेयम् ।

(इति अर्थवृत्तः गच्छति)

कर्णः — (विस्मित्य) देवेश तिष्ठ ।

ब्राह्मणः — (कर्णाभिमुखं आगत्य) धन्योऽस्मि भूपते ।

कर्णः — देवेश त्वं मया विदितोऽसि प्रागेव ।

ब्राह्मणः — अहं कथं विदितोऽस्मि भवता ।

कर्णः — भगवान् कर्मसाक्षी सर्वमकथयत् ।

ब्राह्मणः — भवान् ज्ञातपूर्वोऽस्ति तस्मात् दातुं उद्युक्तो भव ।

कर्णः — महाब्राह्मण । वृथा वरः मया दातुं न शक्यः भवति । भवान् देवेशवरः साक्षात् । त्वयावरः देयः । भवान् अन्येषां भूतानां अपि ईश्वरः भूतकृत् ।

ब्राम्हणः — भवान् मां सभ्यक् जानाति ।

कर्णः — यदि शतक्रतवे दास्यामि, तर्हि मे शतक्रतु फलं भविष्यति, यत् अन्येषां न भवति ।

ददामि तुभ्यं मम वर्म कुण्डले । ऋते प्रदानान्नहि विद्यते परं ।
महीतलं नश्यति कालपर्ययात् । विभान्ति दत्तानि चिरं हुतानि च ॥

देव ! कुण्डले कवचं यदि दास्यामि वध्यतां उपयास्यामि । मतः विनिमयेन कुण्डले-
वर्मच हरस्व ।

ब्राम्हणः — कर्ण ! तवान्तिक आगच्छता मया पूर्वमेव रवेः विदितं आसीत्
सर्वं । मे वज्रं वर्जयित्वा यथेच्छया प्रवृणीष्व ।

कर्णः — धन्योऽस्मि ब्राह्मण । देवेश ।

गृहाण कर्णात् देवेश । कुण्डले वर्म एवच ।
शत्रुघ्नीं शक्तिमेकां मे । देहि दिव्याममोघिनीम् ॥

ब्राम्हणः — (विचिन्त्य मुहूर्तं) शरीरजं वर्म कुण्डले च मे प्रयच्छस्व ।
भवान् शक्तिं गृह्णातु । शृणु ।

अमोघा शतशः शत्रून् । हत्वा मे पाणिमेष्यति ।
रिपुमेकं निहत्याजि । मामेव सहसा प्रियम् ॥

शल्यः — सूतपुत्र ! त्वरयति भवान् । द्विवारं चिन्तय कार्यारम्भे । सहजाते
वर्म कुण्डले मा यच्छतु । शत्रु निवर्हणं अति क्लेशप्रायं भवति ।

कर्णः — शल्य, जानासि खलु मम सान्निध्ये शस्त्रास्त्र संपत्तिः विद्यतेऽति ।

ब्राम्हणः — कर्ण ! ते अमोघां मे शक्तिं यच्छामि । (इति यच्छति)

कर्णः — तिष्ठ देवेश ? प्रथमतः मत्सकाशात् कवचकुण्डले गृहाण । अनंतरं
ते शक्तिं मे प्रयच्छ । (इति खड्गेन कवचं विच्छेद्य कवचकुण्डले समुत्कृत्य) इन्द्राय
स्वाहा ! इन्द्रायेदं न मम । (इति यच्छति)

ब्राम्हणः — अहं संतुष्टोऽस्मि (इति गृह्णाति, शक्तिं प्रयच्छति)

कर्णः — महाब्राह्मण देवेश अनुगृहीतोऽस्मि ।

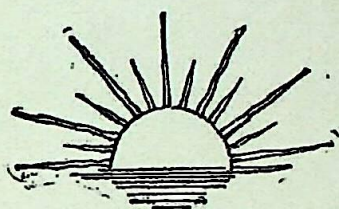
ब्राम्हणः — (विहसन् गच्छति)

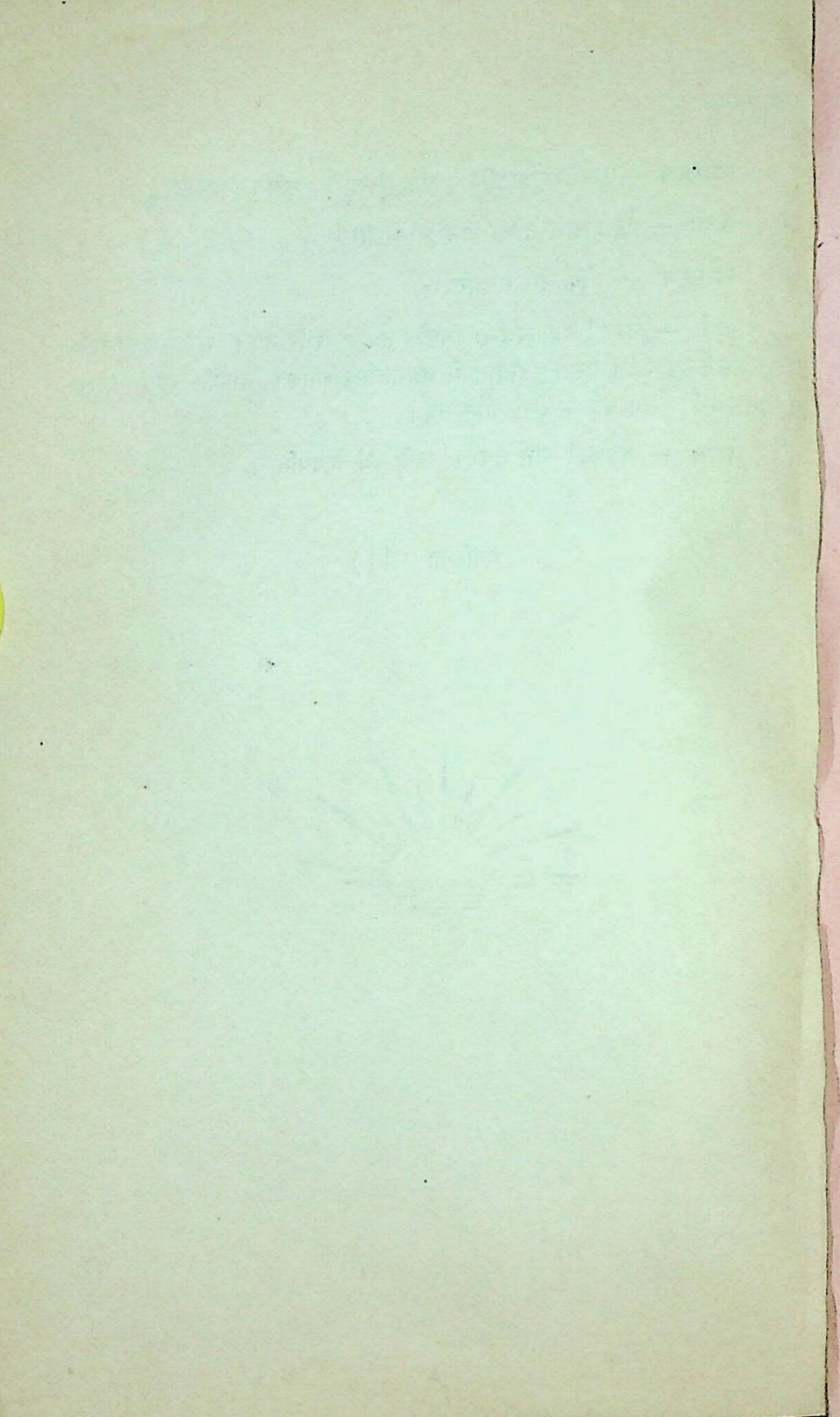
कर्णः — शल्य ! यत्र अर्जुनः तिष्ठति तत्र मे रथं नय । मे कवचकुण्डले प्रदत्ते भारताहव यज्ञे । तस्मात् इन्द्रात् मे यज्ञफलमिव शक्तिं नामकं अस्त्रं प्राप्तमासीत् । रथं चोदय यत्र अर्जुनः वर्तते तत्र ।

शल्यः — यथाऽज्ञापयति देवः । (इति रथं चोदयति)

(यवनिका पतति)

* * *

पण्डित : ओगेटि परीक्षित् शर्मा, एम्.ए.

जन्म : १० ऑगस्ट १९३०

तेलुगु-संस्कृत भाषाद्वय क्षेत्रे प्रथितयशाः कविः नाटककारश्च ।

प्रकाशितानि संस्कृत काव्यानि

- १) ललित गीता लहरी (गेय गीत संग्रहः)
- २) यशोधरा महाकाव्यम् (अखिल भारतीय कालिदास पुरस्कारेण सम्मानितम्)
- ३) सावित्री (नाटकम्)
- ४) अक्षय गीत रामायणम् (सप्तपदी)
- ५) कच-देवयानीयम् (नाटकम्)
- ६) श्रावणम् (नाटकम्)
- ७) पारीक्षितम् (नाटकम्)
- ८) नर्तनशाला (नाटकम्)
- ९) वज्रं वज्रेण भिद्यते (नाटकम्)
- १०) प्रबोधनम् (नाटकम्)
- ११) गुरुदक्षिणा (नाटकम्)
- १२) उत्तर-गोप्रहणम् (नाटकम्)
- १३) स्वप्नानिरुद्धम् (नाटकम्)
- १४) इन्द्राय-स्वाहा (नाटकम्)

प्रकाशनोन्मुख साहित्यम्

- १) प्रतापराणायनम् (महाकाव्यम्)
- २) ते हि नो दिवसा गताः (आत्मचरितम्)
- ३) सौन्दर्यं मीमांसा
- ४) विश्वनाथ कविता (तेलुगु)
- 5) Pen-Flowers (English Poetry)

भाषाधिकारी (तेलुगु) भाषासंचालनालयः
विभागीय-कार्यालयः न्यू सेण्ट्रल बिल्डिंग (द्वितीय-भूमिका)
पुण्यपत्तनम् महाराष्ट्र-भारत ४११ ००१.